

**Sonkajärven varhaiskasvatuksen
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
2023-2026**

Sisällys

Johdanto	3
Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen Sonkajärven varhaiskasvatuksessa.....	4
Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus	4
Kehotunnekasvatus	4
Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen leikki ja toimintaympäristöt.....	4
Eettinen ajattelu ja katsomuskasvatus.....	5
Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen	5
Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	6
Yksikkökohtaisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen prosessin kuvaus	7
Tasa-arvotilanteen selvitys.....	8

Johdanto

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (101/2023) velvoittaa laatimaan varhaiskasvatukseen yksikkökohtaiset tasa-arvosuunnitelmat. Yhdenvertaisuuslaki (1192/2022) edellyttää suunnitelman laatimista tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tasa-arvotyön tavoitteena on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen sekä sukupuoleen ja sukupuolten moninaisuuteen liittyvän syrjinnän ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa. Yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on työkalu käytännön toiminnan tueksi varhaiskasvatuksen arkeen. Sen avulla varmistetaan, että työtä tehdään järjestelmällisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Lähtökohtana on lapsen edun toteutuminen.

Varhaiskasvatuslaki sekä valtakunnallinen ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaavat suomalaisen yhteiskunnan arvojen, kuten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistämiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa varhaiskasvatuksessa ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, mielipiteen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Kasvattajayhteisön on pohdittava omia asenteitaan ja niiden näkymistä omassa toiminnassaan. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta vaan myös viihtyisän ja motivoivan varhaiskasvatusympäristön luomisesta lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tueksi. Myönteinen ja kannustava ilmapiiri mahdollistaa avoimen ja ennakkoluulottoman keskustelun kasvattajien kesken ja lasten kanssa.

Sonkajärven kunnan varhaiskasvatukseen on laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka toimii ohjaavana asiakirjana koko varhaiskasvatuksessa. Suunnitelma täydentää Sonkajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yksikkökohtainen suunnitelma toteutetaan asiakirjaan liitettyllä toimintamallilla tasa-arvotilanteen selvityksestä ja suunnittelusta. Yksikkökohtainen suunnitelma liitetään osaksi ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmia. Suunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan vuosittain ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisen yhteydessä. Perhepäivähoitoon laaditaan yhteinen yksikkökohtainen tasa-arvotilanteen selvitys ja suunnitelma.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kokonaisuudessaan päivitetään vähintään kolmen vuoden välein.

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen Sonkajärven varhaiskasvatuksessa

Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

Kasvattajat huomioivat ja kunnioittavat sukupuolten moninaisuutta ja toimivat niin, että jokainen lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi juuri sellaisena kuin on. Kasvattaja sallii erilaisia tapoja ilmentää omaa sukupuoltaan, eikä vahvista stereotyyppisiä sukupuolirooleja. Lapselle annetaan mahdollisuus toimia niin, että sukupuoliroolit eivät rajoita tekemistä ja olemista. Aikuiset eivät luokittele sukupuolirooleja omassa ajattelussaan ja puheessaan.

Kehotunnekasvatus

Lapsuuteen kuuluu oman kehon haltuun ottaminen ja tunnetaitojen harjoittelu. Kehotunnekasvatus on hyvää tunnetta omasta kehosta ja itsearvostusta. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus tukee lapsen tietoisuutta omasta kehostaan sekä auttaa lasta huolehtimaan siitä. Toisen ja oman kehon kunnioittaminen ja erilaisten tunteiden kanssa elämisen harjoittelu ovat varhaiskasvatuksen arkea. Lapsen kehoon ja seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittely on tärkeä osa arkista lapsen kohtaamista. Lapsi on utelias, tutkii ja leikkii ja hänellä on oikeus ikätasoiseen tietoon ja tukeen.

Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on tukea lasta pitämään huolta omasta kehosta, omista rajoistaan ja kehittymään omalla tahdillaan. Samanaikaisesti kasvattaja auttaa lasta arvostamaan ja kunnioittamaan itseään juuri sellaisena kuin on.

Tunnetaitojen oppimisen perusta on varhaislapsuudessa. Pienen lapsen tunnesäätelyn taidot ovat vielä kehittymättömät ja siksi lapsi on riippuvainen aikuisen tuesta, ohjauksesta ja opetuksesta. Aikuisen rooli on merkittävä tunnetaitojen opettamisen ja oppimisen kannalta. Lapsen vertaisryhmä on keskeisessä asemassa näitä taitoja harjoiteltaessa.

Tunnekasvatuksessa on kysymys lapsen kohtaamisesta, vuorovaikutuksesta sekä aidosta läsnäolosta. Lapsen tasolle asettuva aikuinen pystyy herkästi vastaamaan lapsen tarpeisiin. Tällöin lapsi kokee, että aikuinen haluaa kohdata ja ymmärtää hänen tunteitaan, joka lisää lapsen perusturvallisuutta.

Tunnetaitojen opettaminen on jokapäiväistä, erilaisissa arjen tilanteissa tehtävää työtä, jossa harjoitellaan kaveruutta ja toisen huomioon ottamista. Tunnekasvatusta on mahdollista toteuttaa päiväkodin arjessa eri menetelmien avulla. Käytettäviä menetelmiä ovat muun muassa sadut, kehoharjoitukset, liikunta, leikit, kädentaidot, musiikki sekä perinteiset pelit, joissa opetellaan sääntöjen lisäksi voittamista ja häviämistä.

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen leikki ja toimintaympäristöt

Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että

luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön kuuluu lasten kasvua ja oppimista tukevat tilat, välineet, tarvikkeet ja toimintatavat. Toimintaympäristö rakentuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Kasvattajan tulee huomioida, millainen on tasa-arvoinen toimintaympäristö. Lisäksi tulee tiedostaa toimintaympäristöjen vaikutus mm. lasten leikkien sisältöihin. Varhaiskasvatuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Lapsille tarjotaan mahdollisuus leikin ja leikkiseuran valintaan ilman sukupuoleen kohdistuvia oletuksia. Kasvattajat kiinnittävät erityisesti huomiota omaan tapaansa toimia.

Varhaiskasvattajan on kiinnitettävä toimintaympäristöjä luodessaan huomiota siihen, ettei hän erottelemalla leikkitiloja ja toimintavälineitä vahvista lasten käsityksiä sukupuolille erilaisista mahdollisuuksista. Tasa-arvotyössä lasten kanssa otetaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, ja huolehditaan ettei niihin sisälly epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Varhaiskasvattaja huomioi myös lasten väliset suhteet ja huolehtii siitä, että jokainen lapsi tulee kuulluksi.

Eettinen ajattelu ja katsomuskasvatus

Varhaiskasvatuksessa katsomuskasvatusta toteutetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Sonkajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyhteyden, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi.

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat katsomuskasvattajia. Katsomuskasvatus ei riipu kasvattajan omasta vakaumuksesta tai katsomuksesta. Lähtökohtana toisen katsomuksen kunnioittamiseen on oman katsomuksensa tarkastelu ja sensitiivinen ote. He näyttävät omalla esimerkillään mitä eettinen toiminta tarkoittaa tasa-arvoisen kohtelun, toisen kunnioittamisen, suvaitsevaisuuden, syrjinnän ehkäisyn sekä fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden näkökulmasta. Kasvattajatiimi vastaa suvaitsevan ilmapiirin luomisesta lapsiryhmään.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamiseen puututaan varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisesti. Kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen ovat osa turvallista fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintaympäristöä. Aikuisten tehtävänä

on havainnoida lasten toimintaa ja huomioida pienetkin kiusaamistilanteet. Varhaiskasvatyüksiköissä laaditaan toimintakauden alussa kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma. Suunnitelma liitetään osaksi ryhmän varhaiskasvatyüksunnitelmaa. Kiusaamistilanteista puhutaan vanhempien kanssa avoimesti, jotta he voivat tarvittaessa keskustella asioista myös kotona lapsen kanssa. Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjoitteluun kiinnitetään erityistä huomiota, sillä ne auttavat lasta toimimaan lapsiryhmässä ja osaltaan ehkäisevät kiusaamistilanteita.

Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Varhaiskasvatyüksessa kaikki ihmiset nähdään samanarvoisina etnisestä taustastaan, kansallisuudesta tai kielestään riippumatta. Syrjinnän ennaltaehkäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota ja aikuiset toimivat tässä mallina. Syrjinnän tunnistaminen ja välitön puuttuminen nähdään tärkeänä ja erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja ja mielipiteitä sallitaan. Varhaiskasvatyüksessa huomioidaan lasten vaihtelevat taustat ja tarjotaan kokemuksia oman kielen ja kulttuurin tärkeydestä ja arvokkuudesta. Avoimella ja kunnioittavalla suhtautumisella perheisiin sekä kuuntelemalla lasten näkemyksiä ja mielipiteitä tuetaan lasten kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Keskustelevaa yhteistyötä huoltajien kanssa toteutetaan tarvittaessa käyttämällä tulkkipalveluja.

Yksikkökohtaisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen prosessin kuvaus

Tasa-arvotilanteesta keskustellaan päiväkodin/ryhmän henkilöstön kanssa

Miten yhdenvertaisuus näkyy ryhmässänne? Miten yhdenvertaisuutta voidaan lisätä?

Miten tasa-arvoisuus näkyy ryhmässänne? Miten tasa-arvoisuutta voidaan lisätä?

Mitkä asiat tekevät lapsen varhaiskasvatuspäivästä turvallisen? Miten turvallisuutta voidaan lisätä?

Selvitetään lasten näkemyksiä tasa-arvoasioihin liittyen

Henkilöstö käyttää lapsentasoisia menetelmiä (esim. sadut, draama, taidekasvatuksen menetelmät) lasten mielipiteen selvittämiseen.

Keskustelun aiheita lapsille

- Saatko vapaasti valita leikkikaverit päiväkodissa? Voitko leikkiä tyttöjen ja poikien kanssa?
- Voitko leikkiä niitä leikkejä, joita haluat?
- Kohtelevatko aikuiset samalla tavalla kaikkia lapsia?
- Mitkä asiat ovat sinusta mukavia päiväkodissa? Millaiset asiat eivät ole mukavia?
- Pelottaako tai suututtako sinua päiväkodissa jokin?
- Mitä aikuiset tekevät, kun sinua suututtaa?
- Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia ja millaisissa asioissa lapsia kuunnellaan?
- Mitä kiusaaminen on?
- Onko sinua kiusattu, tai oletko nähnyt, että toista lasta on kiusattu?
- Onko joku, jolle voit kertoa kiusaamisesta? Mitä aikuiset voivat tehdä?
- Saatko sinä olla sellainen kuin haluat?

Vanhempien näkemysten selvittäminen

Kysymykset vanhemmille esitetään yksikkökohtaisesti suunnitellen esim. syksyn vanhempainilta, nimetön kysely

- Miten haluat, että lastasi kohdellaan tasa-arvoisesti?
- Mitä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita pidät tärkeänä lapsesi varhaiskasvatuksessa?

Keskusteluissa esiin nousevat asiat, tavoitteet, toimenpiteet, vastuualueet ja aikataulutus kirjataan lomakkeeseen tasa-arvotilanteen selvitys.

Tasa-arvotilanteen selvitys

Ryhmä:

Selvitys tehty / tarkastettu:

Lasten keskusteluista esille nousseet asiat:

Henkilöstön keskusteluista esille nousseet asiat:

Vanhemmilta esille nousseet asiat:

KESKEISIMMÄT ESIIN NOUSSEET TAVOITTEET JA TOIMENPIDESUUNNITELMA

Tavoite	Toimenpiteet	Arviointi